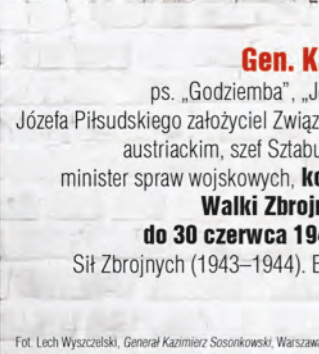

Gen. Michał Tokarzewski-Karaszewicz

ps. „Torwid”, „Doktor” (1893–1964) dowódca 5. pułku piechoty Legionów w 1918 r., twórca Służby Zwycięstwu Polski. **Kierował Związkiem Walki Zbrojnej na terenach okupowanych przez Sowieców.** Aresztowany przez NKWD i na mocy „amnestii” zwolniony z więzienia w 1941 r. Dowódca 6. DP w Armii gen. Władysława Andersa; zastępca dowódcy Armii Polskiej na Wschodzie. Zmarł w Casablance.

Fot. Daniel Bargielowski, Po trzykroć pierwszy. Gen. Michał Tokarzewski-Karaszewicz, Warszawa 2000, (domena publiczna)

Gen. Kazimierz Sosnkowski

ps. „Godziemba”, „Józef” (1885–1969) z inicjatywy Józefa Piłsudskiego założyciel Związku Walki Czynnej pod zaborem austriackim, szef Sztabu I Brygady Legionów Polskich, minister spraw wojskowych, **komendant główny Związku Walki Zbrojnej od 13 listopada 1939 r. do 30 czerwca 1940 r.** Naczelny Wódz Polskich Sił Zbrojnych (1943–1944). Emigrował do Kanady w 1944 r. Do kraju nigdy nie powrócił.

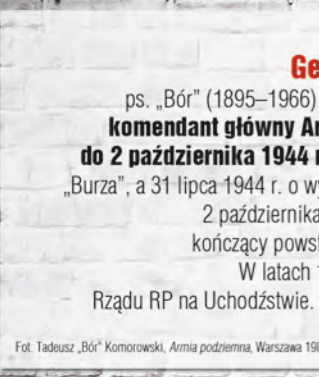
Fot. Lech Wyszczelski, General Kazimierz Sosnkowski, Warszawa 2010, (domena publiczna)

Gen. Stefan Rowecki

ps. „Grot”, „Grabica” (1895–1944) – żołnierz I Brygady Legionów Polskich, uczestnik wojny z bolszewikami. **Komendant główny Związku Walki Zbrojnej/Armii Krajowej od 30 czerwca 1940 r. do 30 czerwca 1943 r.** Doprowadził do scalenia wielu organizacji konspiracyjnych pod szyldem Armii Krajowej. Zdecydowany przeciwnik współpracy z komunistami, znienawidzony przez Niemców – pierwszy na liście poszukiwanych. Wydany przez agentów Gestapo i aresztowany 30 czerwca 1943 r. Osadzony w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen i prawdopodobnie tam stracony w pierwszych dniach sierpnia 1944 r. na rozkaz Himmlera, na wieść o wybuchu Powstania Warszawskiego.

Fot. Eugeniusz Duraczyński, Wojna i okupacja Wzrost 1939 – kwiecień 1943, Warszawa 1974, (domena publiczna)

Gen. Tadeusz Komorowski

ps. „Bór” (1895–1966) – uczestnik wojny z bolszewikami, **komendant główny Armii Krajowej od lipca 1943 r. do 2 października 1944 r.** Wydał rozkaz o rozpoczęciu akcji „Burza”, a 31 lipca 1944 r. o wybuchu Powstania Warszawskiego. 2 października 1944 r. podpisał akt kapitulacyjny kończący powstanie. Trafił do niemieckiej niewoli. W latach 1947–1949 prezes Rady Ministrów Rządu RP na Uchodźstwie. Osiadł na stałe w Wielkiej Brytanii.

Fot. Tadeusz „Bór” Komorowski, Armia podziemna, Warszawa 1989, (domena publiczna)

Gen. Leopold Okulicki

ps. „Niedźwiadek”, „Kobra” (1898–1946) żołnierz Legionów Polskich, uczestnik wojny z bolszewikami. Komendant ZWZ na obszarze okupacji sowieckiej, aresztowany przez NKWD na początku 1941 r. Po brutalnym śledztwie i odmowie współpracy zwolniony na podstawie „amnestii” po układzie Sikorski-Majski na osobistą interwencję gen. Władysława Andersa. Walczył w Powstaniu Warszawskim. Po jego kapitulacji **ostatni komendant główny Armii Krajowej (oficjalnie od grudnia 1944 r.).** 19 stycznia 1945 r. wydał rozkaz o rozwiązaniu AK i zwolnieniu żołnierzy z przysięgi. W marcu 1945 r. podstępnie aresztowany przez NKWD i sądony w Moskwie razem z 15 innymi przywódcami Polskiego Państwa Podziemnego w tzw. procesie szesnastu. Zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach 24 grudnia 1946 r. w więzieniu w Moskwie.

Fot. Janusz Kurtyka, Jacek Pawłowicz, General Leopold Okulicki 1898–1946, Warszawa 2010, (domena publiczna)

Czy wiesz, że:

- ▶ była to największa armia podziemna w całej okupowanej Europie
- ▶ była armią obywatelską, całkowicie ochotniczą
- ▶ otrzymała w zrzutach alianckich ok. 670 ton uzbrojenia, podczas gdy Francja czy Jugosławia otrzymały dziesiątki tysięcy ton
- ▶ żołnierze AK wykonali około 73 tys. akcji sabotażowych i dywersyjnych
- ▶ największą operacją AK była operacja „Burza” zakończona Powstaniem Warszawskim
- ▶ Powstanie Warszawskie to największa akcja zbrojna ruchu oporu w okupowanej Europie i – obok Stalingradu – największa bitwa miejska II wojny światowej

Zestawienie akcji sabotażowo-dywersyjnych ZWZ-AK od stycznia 1941 r. do 30 czerwca 1944 r.

Lp.	Rodzaj akcji sabotażu/dywersji	Liczba
1	Uszkodzono parowozów	6 930
2	Przetrzymano w remoncie parowozów	803
3	Wykolejono transportów	732
4	Podpalono transportów	443
5	Uszkodzono wagonów kolejowych	19 058
6	Wysadzono mostów kolejowych	38
7	Przerwano sieci elektrycznych na węzle Warszawa	638
8	Uszkodzono lub zniszczono samochodów wojskowych	4 326
9	Uszkodzono samolotów	28
10	Zniszczono cysterne benzyny	1 167
11	Zagwożdżono szybów naftowych	5
12	Spalono wełny drzewnej (wagonów)	150
13	Spalono magazynów wojskowych (różnych)	130
14	Unieruchomiono czasowo produkcję w fabrykach	7
15	Wykonano wadliwe części silników lotniczych	4 710
16	Wykonano wadliwe lufy dział	203
17	Wykonano wadliwe pocisków artyleryjskich	92 000
18	Wykonano wadliwe radiostacji lotniczych	107
19	Wykonano wadliwe części do przemysłu elektrotechnicznego (kondensatorów)	70 000
20	Wykonano wadliwe obrabiarek	1 700
21	Uszkodzono ważnych maszyn w fabrykach	2 872
22	Wykonano różnych aktów sabotażu	25 145
23	Wykonano zamachów na Niemców	5 733

Źródło: B. Kwiatkowski, Sabotaż i dywersja, Bellona, Londyn 1949, z. 1, s. 21.

Materiał opracowany przez Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej
Oddział w Gdańsku

Pamiętaj!

14 lutego 1942 r. powstała Armia Krajowa

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Rota przysięgi żołnierzy Armii Krajowej wprowadzona rozkazem z 12 grudnia 1942 r. przez komendanta głównego AK gen. „Grotę”

W obliczu Boga Wszechmogącego i Najświętszej Maryi Panny, Królowej Korony Polskiej kładę swe ręce na ten Święty Krzyż, znak Męki i Zbawienia, i przysięgam być wiernym Ojczyźnie mej, Rzeczypospolitej Polskiej, stać nieugięcie na straży Jej honoru i o wyzwolenie Jej z niewoli walczyć ze wszystkich sił – aż do ofiary życia mego. Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej i rozkazom Naczelnego Wodza oraz wyznaczonemu przezeń Dowódcy Armii Krajowej będę bezwzględnie posłuszny, a tajemnicę niezłomnie dochowam, cokolwiek by mnie spotkać miało.

Tak mi dopomóż Bóg.

Odpowiedź
Przyjmuję cię w szeregi Armii Polskiej walczącej z wrogiem w konspiracji o wyzwolenie Ojczyzny. Twym obowiązkiem będzie walczyć z bronią w rękę. Zwycięstwo będzie twoją nagrodą. Zdrada karana jest śmiercią.

Zaprzyśiężenie AK
Fot. Władysław Jewsiwicki, Powstanie Warszawskie 1944, okiem Polskiej Kamery, Warszawa 1989, (domena publiczna)

► Armia Krajowa

Armia Krajowa to siły zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego działającego w czasie II wojny światowej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, podlegające Rządowi RP na uchodźstwie oraz Naczelnemu Wodzowi. Jeszcze w czasie wrześniowych walk w 1939 r. w oblężonej przez Niemców Warszawie powołano organizację kierującą działalnością konspiracyjną – Służbę Zwycięstwu Polski, w listopadzie 1939 r. przemianowaną na Związek Walki Zbrojnej, a następnie 14 lutego 1942 r. na Armię Krajową. ZWZ/AK miał skupiać całość wysiłku zbrojnego polskiego społeczeństwa pod okupacją. Z czasem w skład AK weszły różne organizacje konspiracyjne, które zasilily szeregi podziemnego wojska. Armia Krajowa z założenia była formacją apolityczną i ponadpartyjną, a jej główne zadanie stanowiła walka bieżąca i przygotowanie żołnierzy do powszechnego powstania w momencie załamania się okupacji niemieckiej.

Oddział AK czyta ulotkę podczas Powstania Warszawskiego.

Fot. Eugeniusz Lokajski, Powstanie Warszawskie w ilustracji, oprac. zbiorowe, Warszawa 1957, (domena publiczna)

► Struktura Armii Krajowej

Na czele AK stał dowódca (używano też nazwy komendant Sił Zbrojnych w Kraju), któremu podlegał rozbudowany aparat dowodzenia w postaci Komendy Głównej. Dzieliła się ona oddziały, które odpowiadały za konkretny odcinek pracy konspiracyjnej. Struktura terytorialna oparta była zasadniczo na przedwojennym podziale administracyjnym Polski, który dostosowano do warunków okupacji.

► Działalność Armii Krajowej

Armia Krajowa prowadziła wszechstronną działalność wojskową, mającą na celu osłabienie zdolności bojowej wroga i osłabienie jego morale. Zajmowała się wywiadem i dywersją oraz sabotażem, uniemożliwiając lub utrudniając funkcjonowanie władz okupacyjnych. Przeprowadzono akcje bojowe, a na podstawie wyroków polskich sądów podziemnych wykonywano wyroki na szczególnie okrutnych funkcjonariuszach policji i administracji okupacyjnej, zwalczano zdrajców i kolaborantów. Szkolono także żołnierzy, przygotowując oddziały do planowanego powstania, czemu służyła m.in. działalność partyzancka, nabierająca rozmachu od 1943 r. Szacuje się, że przez szeregi AK przeszło od 400 tys. do 450 tys. osób.

Batalion Kiliński

Fot. Tadeusz Bukowski, Jan Grusowski, Stanisław Kopl, Dni Powstania, Kronika fotograficzna walczącej Warszawy, Warszawa 1957, (domena publiczna)

► Główne cele Armii Krajowej

Głównym celem Polskiego Państwa Podziemnego było powszechne powstanie na okupowanych ziemiach polskich, prowadzące do całkowitego ich wyzwolenia od okupantów. Planowano je niemal od początku okupacji, ale by wybrać odpowiedni moment jego wybuchu, wnikliwie analizowano sytuację wojenną. Zbliżanie się Armii Czerwonej do granic przedwojennych Polski w 1944 r. spowodowało modyfikację koncepcji, zastąpionej planem „Burza”. Zakładał on tzw. powstanie strefowe – walki wybuchały wraz z przesuwaniem się frontu wschodniego. Upadek Powstania Warszawskiego i wrogi stosunek władz sowieckich wobec AK spowodował zawieszenie akcji „Burza” jesienią 1944 r.

► Rozwiązanie Armii Krajowej

W wyniku upadku Powstania Warszawskiego do niemieckiej niewoli wraz z oficerami z Komendy Głównej AK dostał się jej dowódca gen. Tadeusz Komorowski „Bór”. Jego następcą, gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek” z Częstochowy, starał się nadal dowodzić Armią Krajową. Jednak na terenach zajętych przez Rosjan i współdziałających z nimi polskich komunistów szerzyły się represje wobec żołnierzy i oficerów AK. Sowieckie organy represji Smiersz i NKWD przeprowadzały aresztowania i brutalne śledztwa, a Polaków wywożono w głąb Związku Sowieckiego. Część akowców próbowano siłą wcielać do armii Berlinga – wojska zależnego od komunistów. Wobec styczniowej ofensywy Armii Czerwonej w 1945 r. i obejmowania sowiecką dominacją kolejnych obszarów Rzeczypospolitej 19 stycznia 1945 r. gen. Okulicki wydał rozkaz o rozwiązaniu Armii Krajowej. Pisał w nim m.in.: **„Walki z sowietami nie chcemy prowadzić, ale nigdy nie zgodzimy się na inne życie, jak tylko w całkowicie suwerennym, niepodległym i sprawiedliwie urządzonym społecznym Państwie Polskim”**. Zwracając się do żołnierzy podkreślał: **„Dalszą swą pracę i działalność prowadźcie w duchu odzyskania pełnej niepodległości Państwa i ochrony ludności polskiej przed zagładą. Starajcie się być przewodnikami Narodu i realizatorami niepodległego Państwa Polskiego. W tym działaniu każdy z Was musi być dla siebie dowódcą”**. Wielu żołnierzy kontynuowało walkę o wolną i suwerenną Polskę w szeregach żołnierzy nazywanych dziś Niezłomnymi.

► Powstanie Warszawskie

Powstanie Warszawskie, rozpoczęte 1 sierpnia 1944 r. o 17.00 (godzina „W”), było największym wystąpieniem zbrojnym Polskiego Państwa Podziemnego. Militarnie było skierowane przeciwko okupującym Warszawę Niemcom, a politycznie przeciw Związkowi Sowieckiemu i podporządkowanym mu polskim komunistom. Rozkaz do walki wydał gen. Tadeusz „Bór” Komorowski. Pomimo że jedynie co dziewiąty żołnierz AK miał broń palną, młode pokolenie Polaków stanęło do walki z okupantem. Większość powstańców dysponowała jedynie granatami i butelkami z benzyną.

Chociaż powstanie miało trwać kilka dni, walki z Niemcami zakończyły się dopiero po 63 dniach. Wobec wyczerpania żołnierzy AK, braku żywności, leków i amunicji, a nade wszystko bezczynności stojących po drugiej stronie Wisły wojsk sowieckich, gen. Tadeusz „Bór” Komorowski podjął decyzję o kapitulacji. Po jej podpisaniu Niemcy przystąpili do metodycznego niszczenia stolicy. Powstanie Warszawskie było jedynym takim buntem przeciw III Rzeszy w całej okupowanej Europie.